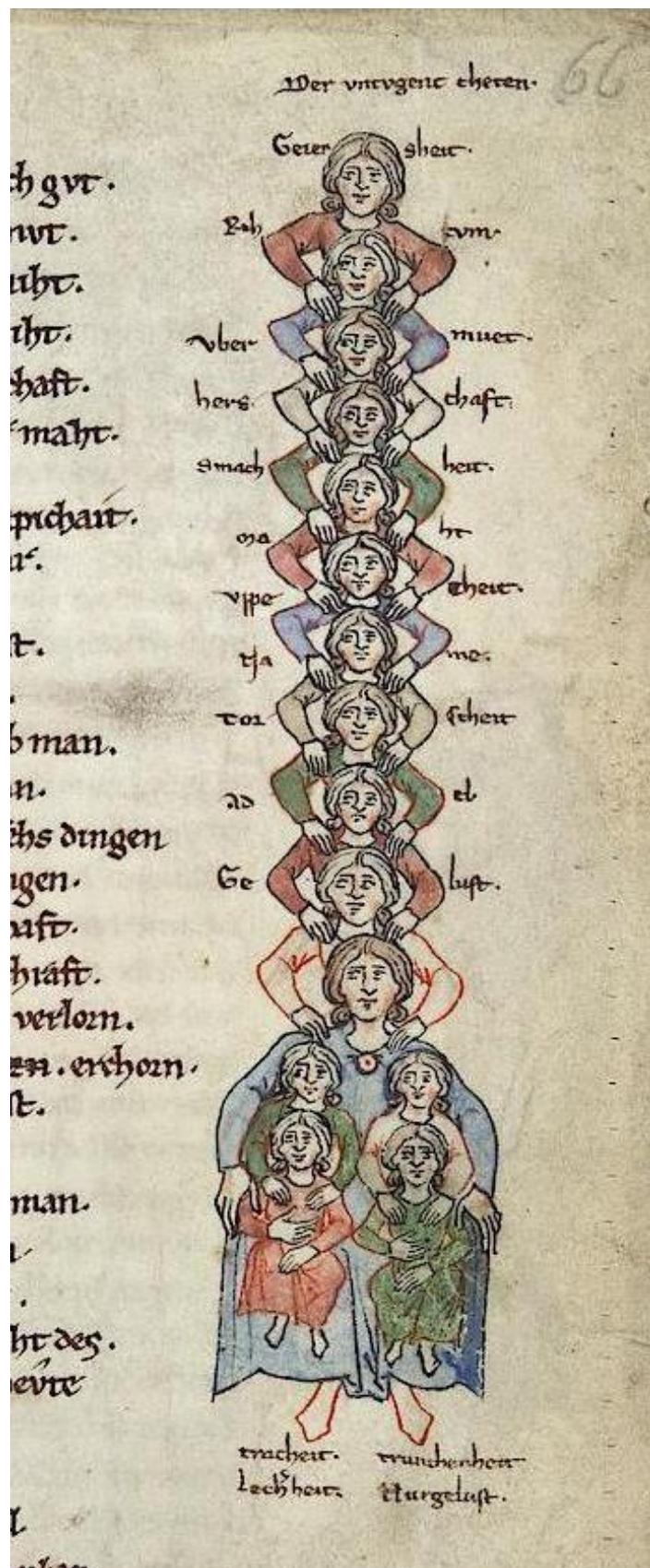

Akrisios - v *gréckej mytológii* kráľ z *Argu*, syn *Abasa* a jeho manželky *Aglaie*, brat *Akrisia*, otec *Danae*, ktorú mu porodila manželka *Eurydika*; podľa veštby mal byť zabitý svojim vnukom, preto dcéru uväznil v podzemnej komnate, kam *Zeus* prenikol v podobe *zlatého dažďa* a splodil s ňou *Persea*; veštba sa naplnila, keď *Perseus* nechtiac zabil *Akrisia* pri hode diskom

www v súvislosti s heslom *Abas*: synom *Akrisiovi* a *Proitovi* odkázal svoje kráľovstvo a prikázal im, aby vládli striedavo po roku; obaja bratia však boli veľkými nepriateľmi, vraj „ich spor začal ešte v lone matky“; ešte sa prehľbil po tom, čo *Proitos* zviedol *Akrisiovu* dcéru *Danaé* a zo sporu „ledva unikol živý“; *Akrisios* sa na konci svojho obdobia kraľovania nechcel vzdať trónu, takže *Proitos* musel utiecť k lýkijskému kráľovi *Iobatovi*, kde sa neskôr oženil s jeho dcérou *Anteiou* či *Stheneboiou*; potom sa vrátil do *Argu* s vojskom vybojovať si nástupníctvo na otcovskom tróne; bitka bola veľmi krvavá, ale nerozhodná, takže *Akrisios* a *Proitos* neochotne pristúpili na rozdelenie kráľovstva; *Akrisios* zostal v *Argu* a *Proitos* obsadil *Tiryns* a okolie; neskôr sa *Akrisiova* dcéra *Danaé* stala milenkou najvyššieho boha *Dia* a porodila budúceho hrdinu *Persea*; ten keď dospel, oženil sa v cudzine s krásnou princeznou *Andromedou*; po návrate do rodného *Argu* sa zúčastnil športových hier, pri hode diskom jeho disk vyletel z dráhy a nešťastnou náhodou zabil *Akrisia* presne tak, ako to bolo predpovedané dávnou veštbou

akro - v zloženinách prvá časť s významom najvyšší, vrcholný, vrchný alebo okrajový

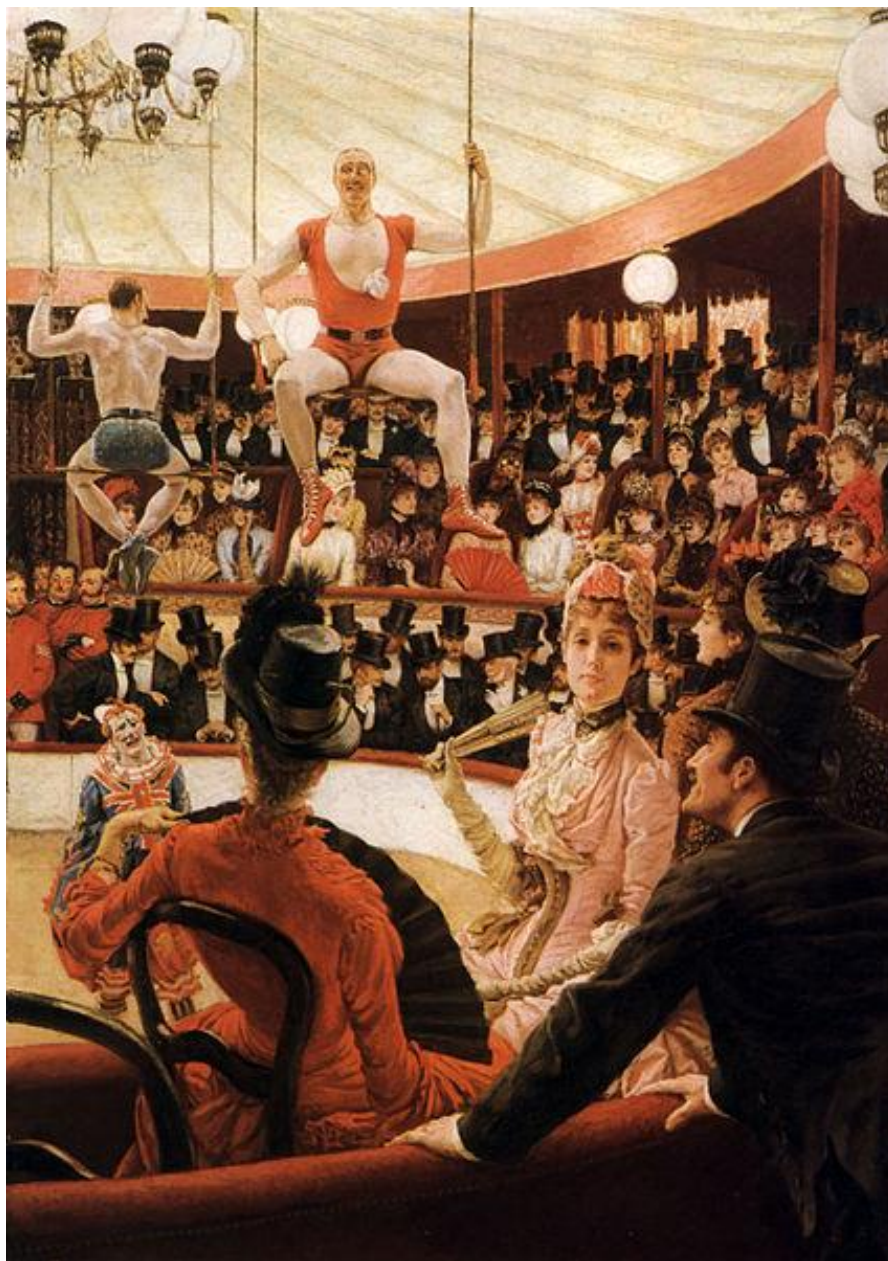
akrobacia, akrobat - súbor telesných výkonov založených na mimoriadnej obratnosti, dokonalom ovládaní tela a odvahe; v minulosti zaradovaní medzi potulných zabávačov, *kaukliarov*; pozri *tauromachia*; *cirkus*; *P. Picasso, café-théatres*

Rodina akrobatov (iluminácia, Codex Palatinus Germanicus, 13.st.)

J. de Ribera: Povrazolezci (gvaš, atrament, 1634)

J. Tissot: Ženy v Paríži. Cirkus Lover (19.st.)

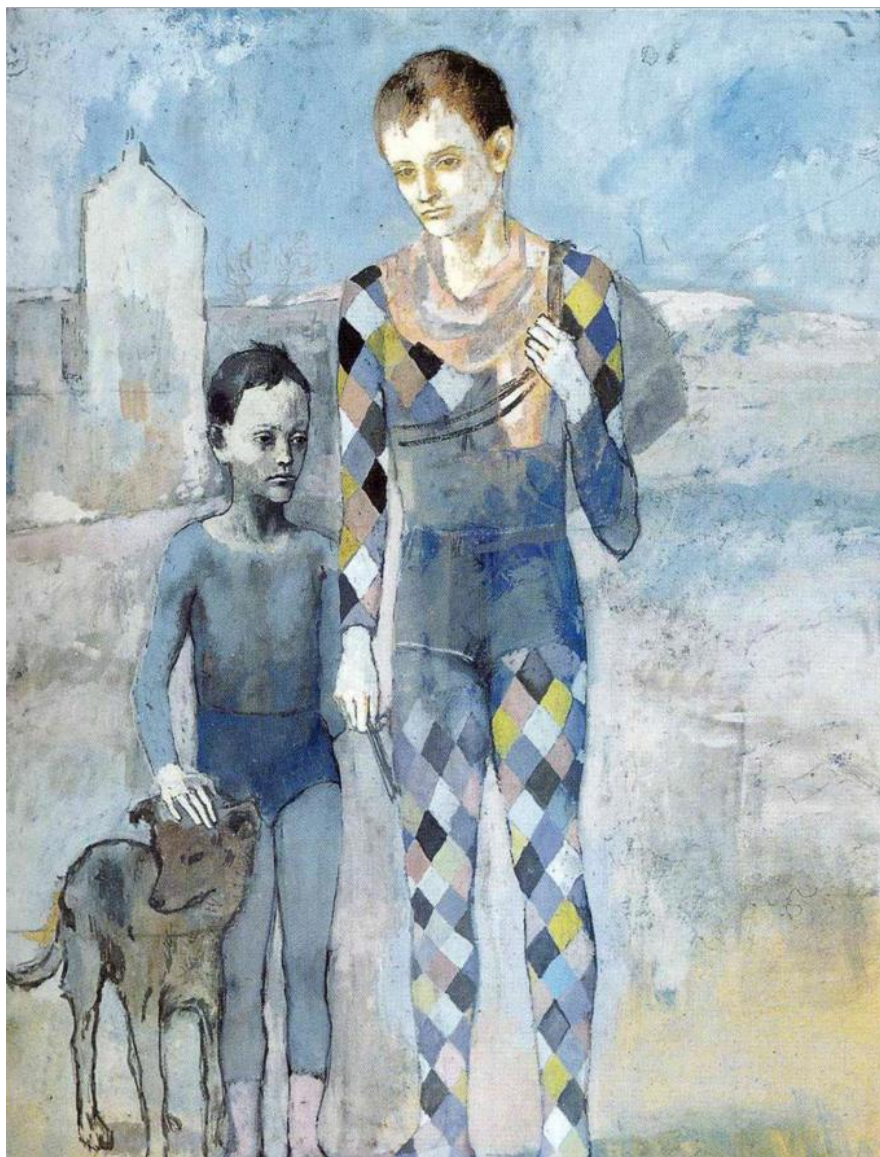
H. Daumier: Akrobati na ceste (1849)

G. Doré: Akrobati (1874)

P. Picasso: Mladý akrobat a klaun (1905)

P. Picasso: Dva akrobati so psom (1905)

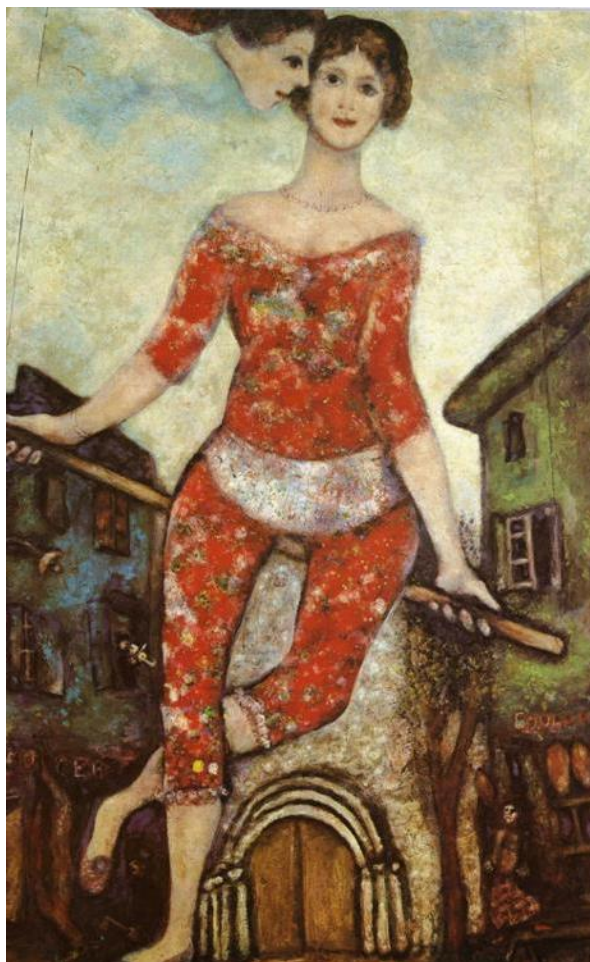
P. Picasso: Rodina akrobatov. Kaukliari (1905)

P. Picasso: Akrobat a mladý harlekýn (1905)

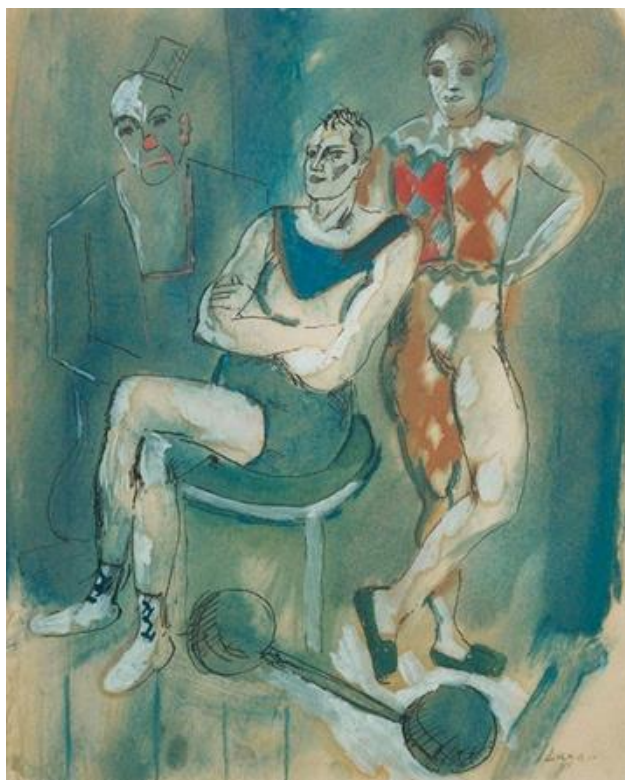
M. Thomka Mitrovský: Varieté (20.–30.roky 20.st.)

M. Chagall: Akrobatka (1930)

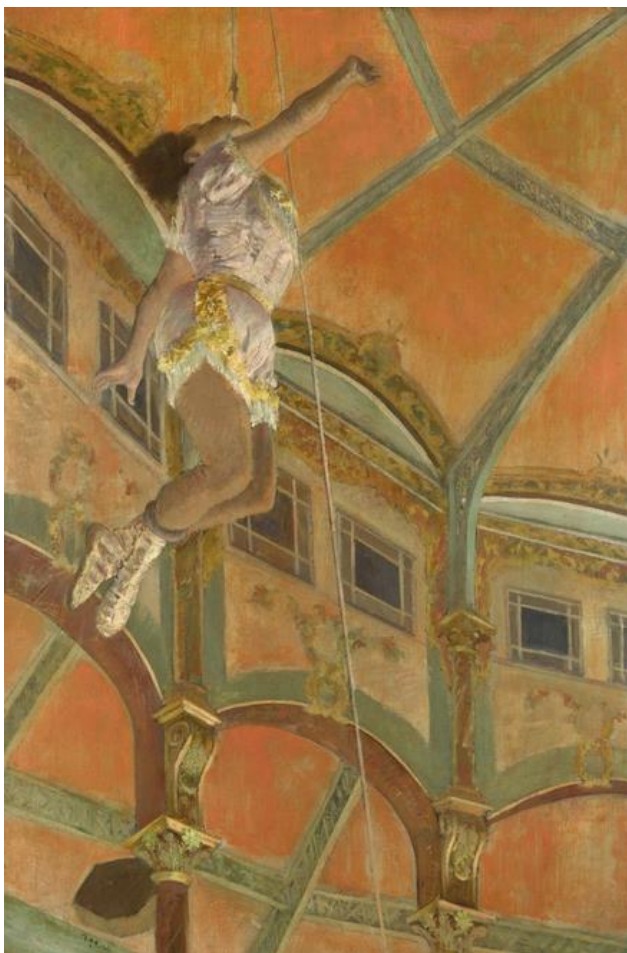
C. Lagar: Akrobati (1945)

C. Lagar: Akrobati (20.st.)

C. Lagar: Akrobatka a opica (20.st.)

E. Degas: Slečna La La a cirkus Fernando (19.st.)

J. Želibský: Mŕtvy akrobat (gvaš, 1937)

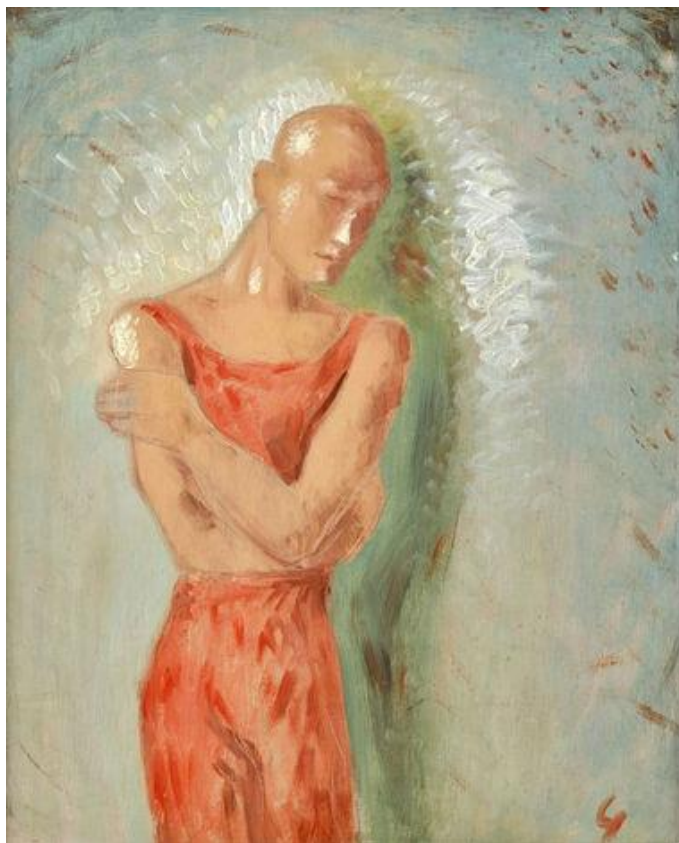
A. Jasusch: Cirkus (1950-1970)

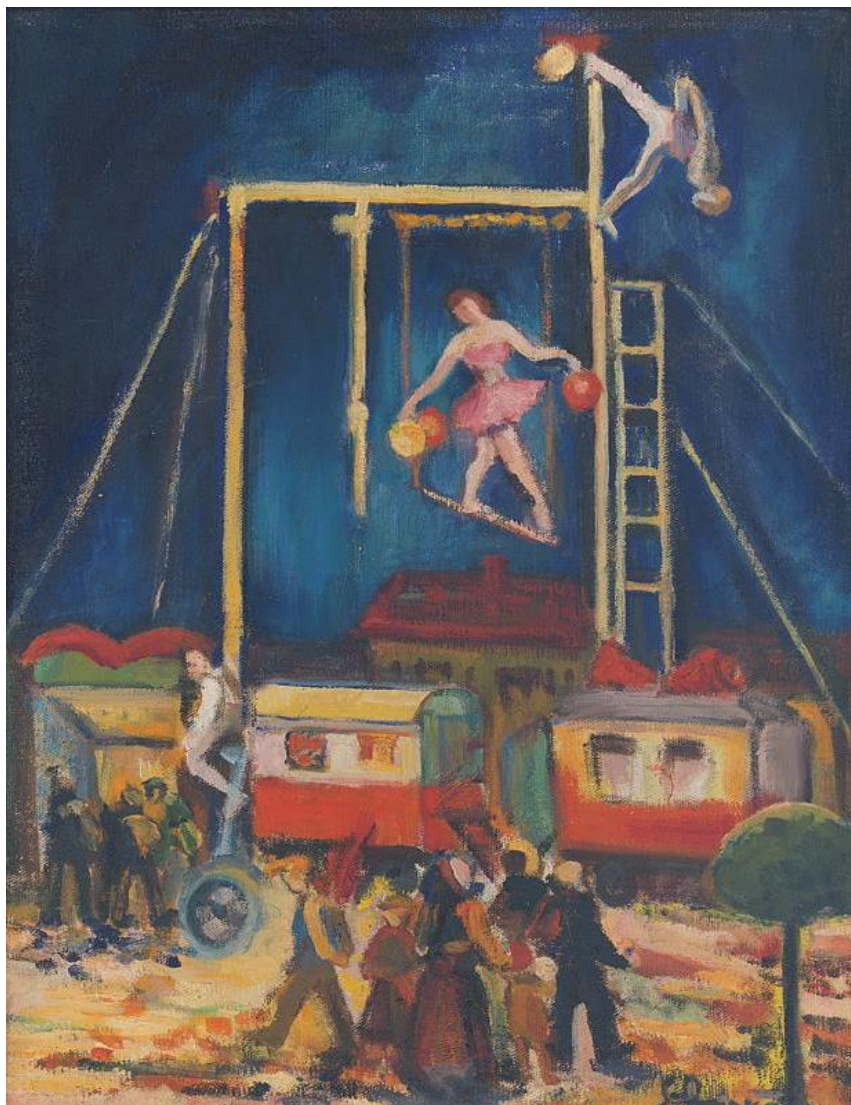
P. Picasso: Rodina akrobatov s opicou (1905)

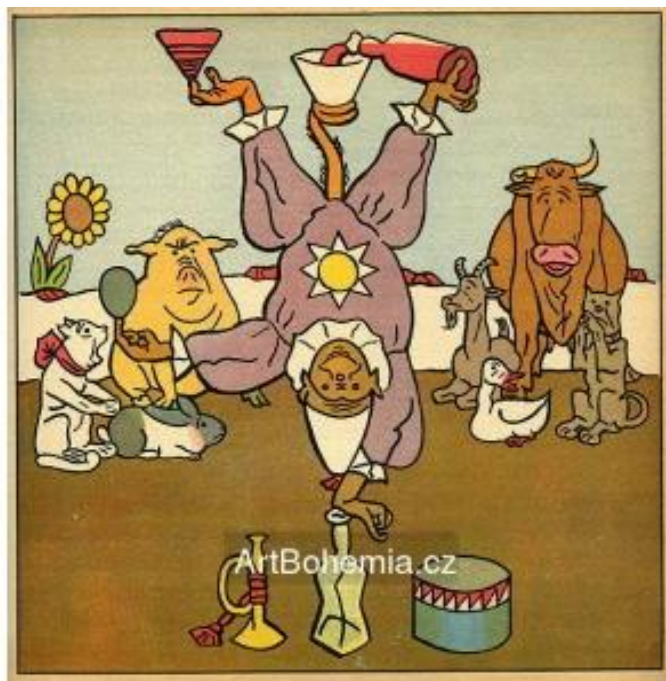
E. Treccani: Harlekýn (1953)

M. Galanda: Akrobat (1934)

S. Greinerová: Cirkus (1945)

J. Lada: Akrobatická produkcia

akrolit - z gréc. akros – „krajný, vrchný“; lithos – „kameň“

-sochárska technika kombinujúca kameň a kov, ktorý tvoril plášť na drevenej konštrukcii sochy; kov niekedy nahrádzaný polychrómiou; hlava, ruky, nohy z kameňa, *drapéria* z tepaného zlata; technika používaná v babylonskom umení od 3400 pred Kr., v antike nahrádzaná od 7.st.pred.Kr. nákladnejšou *chryzelefantínou*; porovnaj *empaistika*, *polylit*; pozri *sochárske techniky*, *grécke antické umenie*

akropolis, akropola – gréc. *απολις* /akropolis < *ακρος*/akros – „vysoký“; *πολις*/polis – „obec“

- 1.opevnený *posvätný okrsok* s palácom vladára
- 2.najvyššia opevnená časť hradiska alebo jeho stred

Krämer-Trenkler: „najvyššie miesto“; pod týmto názvom sa myslel osobitne opevnený *hrad* vnútri mestských hradieb

Beliana: 1.vyvýšené miesto v starovekých gréckych mestách, obvyčajne ohradené hradbami, z ktoré sa v čase nebezpečenstva ukrývalo obyvateľstvo; v najstarších časoch bývalo na akropolis umiestnené sídlo panovník (*Mykény*, *Tyrinx*); neskôr náboženský okrsok s náboženskými stavbami; najznámejšia je aténska *Akropola*
2.ústredná časť pravekých a rane stredovekých, zvyčajne silne opevnených *hradísk*

Akropola (v Aténach) - gréc. *Ακροπολις*/Akropolis < *ακρος*/akros – „vysoký“; *πολις*/polis – „obec“; posvätný aténsky chrámový okrsok (*temenos*) z *mykénskych* čias s chrámom *Atény*, *Artemis a Poseidóna*; pamiatka stretnutia *Poseidóna* a *Pallas Athény*, súperiacich o vládu nad ľudstvom, v ktorom zvíťazila *Aténa*; v 5.st.pr.Kr. bola Akropolis zničená *Peržanmi* a opäť vybudovaná počas vlády *Perikla*; pozri *posvätný okrsok*; *Enkelados*

Beliana: Akropola je skalná vyvýšenina v *Aténach*; v *mykénskom* období tu boli chrámy a sídlo panovníka, opevnené *kyklopskými* múrmi; v 6.st.pr.Kr. dal aténsky *tyran* *Peisistratos*, známy starostlivosťou o výstavbu mesta a rozvoj umenia, postaviť *Hekatompedon* zasvätený bohyni *Aténe*; približne v tom istom období začala definitívna premena Akropole na kultové miesto; 480 pr.Kr. zničili chrámy *Peržania*; najväčší stavebný rozkvet nastal počas vlády aténskeho demokratického politika *Perikla*, ktorý pomocou architektov *Iktina*, *Kallikrata*, *Mnesikla* a sochára *Feidia* uskutočnil veľkolepú prestavbu celej Akropole; na západnej strane dal vybudovať

monumentálne mramorové schodisko a monumentálny vstup *Propylaje*; za nimi sa nachádzala *pinakotéka* (obrazáreň) a *chalkotéka* (zbrojnica); Perikles dal prebudovať starý chrám zasvätený mýtickému *hérosovi Erechteiovi*, aténskemu kráľovi, ktorý zomrel za svoje rodné mesto, a dal vybudovať chrám bohyne Atény panny (*Athéna Parthenos*) - *Parthenón*; pri vstupe do chrámového okrsku Akropole dal vybudovať chrám bohyne víťazstva *Athény Niké* alebo *Niké Apteros* (bez krídiel); v byzantskom období sa z antických stavieb stali *kresťanské chrámy*, v 14. st. sídlo *franských* kniežat, od 1456 turecká pevnosť (na streche Parthenónu bol postavený *minaret*); po roku 1883 sa začalo s *reštaurátorskými* prácami

Discovery: Akropola je chrámový okrsok symbolizujúci idey *zlatého veku ľudstva*, ako ich predstavovala aj Sokratova filozofia a Pytagorova geometria; najcennejšou stavbou Akropole je chrám Parthenón považovaný za najvýznamnejšiu stavbu západnej civilizácie všetkých čias; Akropola mala byť dôkazom moci, bohatstva, námorníctva aj remesiel mesta; súťaživí ale aj súdržní aténski remeselníci sa usilovali pri realizácii tohto diela ukázať svetu, čo dokážu; celý projekt Akropole bol financovaný z vojrovej koristi; na výstavbu bol použitý pôvodný chrámový okrsok, ktorý zničili Peržania 480 pr.Kr.; legenda hovorí, že keď sa chýlilo k rozhodujúcej bitke medzi aténskym mestom a Peržanmi, v ktorej na strane nepriateľa bolo 800 lodí a na strane Grékov výrazne menší počet, videli obyvatelia Atén na tichom nočnom nebi letieť sovu, ktorá bola symbolom *patrónky* mesta, bohyne Atény (pozri *Athéna Glaukopis* - Aténa sovoooká); Gréci boli povzbudení týmto dobrým znamením, nepodľahli panike z nepriateľskej presily, statočne bojovali a v nasledujúce ráno porazili Peržanov v námornej bitke pri Salamanke; zničili im 200 lodí a sami stratili iba 40 vlastných; perzská hrozba bola zažehnaná a pred Aténami stálo nové obdobie „*zlatého veku ľudstva*“ (v tomto prípade nie viac ako 20 rokov); z iniciatívy Atén bol vytvorený spolok egejských mestských štátov, tzv. egejský spolok, ktorý chránil Grécko pred Peržanmi; keď sa čelo Atén postavil Perikles, usiloval sa vytvoriť z Atén *metropolu* a súčasne najmocnejší grécky štát; Akropola, ktorá vznikla z Periklovho popudu, mala demonštrovať tak politický vplyv Perikla samého ako aj moc Atén; stavba chrámového okrsku začala 447 pr.Kr.; Perikles povolal dvoch architektov, Iktina a Kallikrata, a sochára Feidia (pozri *grécke antické umenie, klasické obdobie antického Grécka*); títo umelci spoločne navrhli celý komplex chrámov a verejných budov; tvorili podľa doterajších *klasických* vzorov, avšak stavby veľkosťou a dokonalosťou prevýšili všetko, čo doteraz Gréci poznali; majestátny vchod do Akropoly, *Propylaje*, symbolizoval prechod od svetského do posvätného sveta; bol vytvorený mohutným schodiskom a končil vstupnou budovou *Propylají*; na severe končil okrsok chrámom *Erechteionom*, znovu postaveným na počesť mýtického kráľa a hrdinu Atén, *Erechteia*, o ktorom *Homér* hovoril, že bol Aténiným chovancom; *Erechteión* bol súčasne chrámom zasväteným všetkým gréckym bohom a mali tu obetné oltáre tak Aténa, *Poseidon* ako aj *Zeus*; južne proti *Erechteionu* smerom k *Propylajam* sa nachádza *Parthenon*, čo v preklade znamená Dom Panny (pozri *Pallas Athéna* - Panenská Aténa); *Parthenon* bol palácom Atény a súčasne *pokladnicou* určenou pre zlatý poklad mesta, ktorý tvorili prevažne *voťvne* dary podrobených obyvateľov; komplex Akropoly je doplnený ešte chrámom bohyne *Niké*, bohyne víťazstva, ktorá tak mohla v podobe bezkrídlej sochy (*Niké Apteros*) pozeráť na záliv pri Salamanke, kde Gréci porazili loďstvo Peržanov; Akropola sa podľa Periklovho zámeru mala stať ústredným bodom života Aténčanov; náboženské sprievody, z ktorých najdôležitejšie boli súčasťou osláv *panathenaií*, vstupovali *Propylajami*, prechádzali *Parthenonom* a končili v *Erechteionu*; počas *panatheia* v *Erechteionu* obetovali *hekatomby* na počesť bohov Atény, *Poseidona* a *Dia*; na zarastených svahoch medzi chrámami sa konali vojenské prehliadky a hostiny, počas ktorých sa mohli mladé dievčatá zoznámiť s chlapcami; v chráme bohyne Víťazstva sa vzdávala česť padlým hrdinom a prosila ochrana pre tých, ktorí doposiaľ bojujú; chrám bohyne *Niké* mal vlastný vchod, aby obyvatelia mohli doň vchádzať kedykoľvek a nemuseli pritom vstupovať po schodisku *Propylají* a prechádzať celým obrovským komplexom Akropoly; všetky náklady na stavbu Akropoly muselo schváliť demokratické zhromaždenie mesta; keď sa Aténčanom videli náklady na stavbu priveľké, pohrozil Perikles, že celú výstavbu Akropole bude financovať sám a celý chrámový okrsok pomenuje po sebe; toto neznesiteľné chvastúnstvo napokon prevládalo a zhromaždenie odvtedy odsúhlasilo každú čiastku; korunou celej Akropole je chrám *Parthenon*; je postavený z bieleho *mramoru*, aby bol nielen dôkazom bohatstva, ale aj symbolom čistoty spoločnosti a demokracie Atén; mramor sa ťažil v *Pentelikonu*, asi 20km od staveniska (pozri *mramor pentelský*); v lome sa vykresal z bloku základný tvar a presnejší tvar až priamo na stavenisku; stavbu z mramorových blokov nespájala malta ani *cement*; presnosť vykresaných kvádrov bola obdivuhodná, asi 1/20 mm; aby človek trhlinu medzi kvádrami videl, musel by spoj sledovať pri 60 násobnom zväčšení; jednotlivé kvádre boli spevnené železnými svorkami; stavba chrámov bola na samej hranici vtedajších technických aj

vedeckých možností; prebiehala bez plánu, iba so znalosťou prírodných zákonov a *geometrie*; tá okúzľovala grécku spoločnosť 5.st. a jej umenie, obdobne ako o takmer dve tisíc rokov neskoršie *geometrická perspektíva* okúzľila taliansku ranú renesanciu (pozri *quattrocento*); Akropolis sa stala praktickým cvičením gréckej geometrie; bola výrazom súčasne náboženského a matematického presvedčenia; keď vrcholila najdôležitejšia spoločenská udalosť Atén, päťdenná slávnosť na počesť zrodenia bohyně Atény (*panathénaia*), konali sa sprievody všetkých obyvateľov mesta; začínali sprievodom panien nesúcimi pás látky - *peplos* pre sochu bohyně Atény (*Athéna Promachos*) umiestnenú v Erechteionu; v sprievode za dievčatami nasledovali obetné zvieratá, jazdci na koňoch; sprievod vchádzal Propylajami, pokračoval do Parthenonu; pri samom vstupe do tohto chrámu sa nachádzal „magický bod“, miesto, z ktorého bolo možné vidieť celý komplex Akropoly, rozmiestnenie všetkých chrámov; komplex chrámov sa nachádza na línii svetelného lúča a je orientovaný od východu na západ; všetky kľúčové budovy sa nachádzajú v liniách rozbíhajúcich sa z kľúčového bodu (magického bodu) pri vstupe do Parthenonu; jednotlivé línie nie sú náhodne vybrané, ale riadia sa podľa *dvanástkovej sústavy*, ktorá podľa starých Grékov vyjadrovala božskosť vesmíru (pozri *kozmológia*, *kozmogónia*); sústava stredných línií, ktoré sa zbíhali v magickom bode, tvorila 360 stupňov (kruh) a medzi jednotlivými výsekmi bol vždy 30 stupňový uhol; z vyhlídkového miesta pri Propylajach bolo vidieť 3/4 z každej budovy, čo je najväčší možný povrch; náboženský význam dvanástkovej sústavy sa tiež uplatňuje: 60 stupňov je uhol, ktorý Pytagoras prisúdil Aténe; dvanástkový systém spĺňajú aj miery obvodov Parthenonu a Erechteionu; ďalším významným geometrickým útvarom magického významu je rovnostranný *trojuholník*, útvar prisúdený Aténe; je priamo využitý v urbanistickom riešení Akropoly, v umiestnení jednotlivých chrámov; proporcie Parthenonu (dĺžka, výška, šírka kváдру stavby ap.) sú odvodené z magickej druhej odmocniny piatich ku 1; toto *iracionálne číslo* fascinovalo Grékov preto, lebo žiadne číslo s akokoľvek dlhým radom desatinných miest ho nemôže definovať; preto $\sqrt{5}$ bol božský pomer pre božskú budovu; snaha o vytvorenie božskej architektúry sa dá rozoznať aj na priečelí Parthenonu; podľa antickej zásady, že „každý útvar má prirodzenú oblasť najväčšej krásy“, hľadali grécki umelci vzorec, ktorým by mohli túto zásadu realizovať; našli ju v zlatom strede (pozri *zlatý rez*, pomer 3:5) a uplatnili ho tak v rozmeroch obdĺžnika priečelia Parthenonu, tak v umiestnení stredných stĺpov tohto priečelia; podľa vzdialenosti dvoch stredných stĺpov od seba vytvorili zvyšok priečelia; preto má priečelie Parthenonu 8 stĺpov namiesto zvyčajných 6; ďalším geniálnym riešením bolo využívanie optických klamov, ktoré mali za cieľ zvýrazniť krásu tvarov; mohutná stavba Parthenonu pri pohľade zdola podliehala značnej perspektívnej deformácii (pozri *žabia perspektíva*); preto stavba, jej stĺpy využívajú sklon a zaoblenie; to všetko sú optické vylepšenia, ktoré majú predísť tomu, aby sa mohutná stavba zakrivovala pri pohľade zo zeme; dlhé strany stavieb by sa za normálnych okolností uprostred opticky prehýbali, preto majú v týchto miestach až o 11cm vyšší stred ako koniec stavby (dá sa to overiť odchýlkou od čistej horizontály podesty); vylepšenia má aj priečelie stavby; priečelie stavby má zakrivené drieky stĺpov a rovnako aj využíva odklon stĺpov od vertikály; naše oko má tendenciu vidieť vonkajšie stĺpy trochu menej dobre ako stĺpy prostredné a navyše pretože sú stĺpy veľmi vysoké, prejavujú sa na nich vplyvy perspektívy: strany stĺpov sa smerom hore zužujú; aby architekti týmto zoštiehlujúcim tendenciám predišli, v 1/3 výšky stĺpy rozšírili; keby to neurobili, zdalo by sa, že sa stĺpy uprostred drieku „neprirodzene“ zužujú; architekti porušili aj dokonalú vertikálu podper: stĺpy nie sú dokonale zvislé, majú mierny sklon do vnútra; tak napr. keby sa stĺpy priečelia pretiahli do výšky 4800m, stretli by sa v jednom bode; ešte väčší odklon od vertikály majú stĺpy bočných strán stavby: keby sa stĺpy bočných strán stavby predĺžili, stretli by sa už vo výške 2400m; rôzne stĺpy majú navyše ešte jedno vylepšenie: úsek po úseku sa rozširujú a vďaka tomu pri pohľade zdola za zdá, že sa smerom hore nezužujú; všetky tieto optické prostriedky vyvolávajú zaujímavé výtvarné napätie stavby Parthenonu; stredobodom záujmu panathénajského sprievodu bol Erechteion; velebil minulosť mesta a rôzne udalosti, ktoré sa stali stredobodom života Aténčanov; *héros* Erechteus, ktorého Aténa vychovala ako vlastného syna, žil niekoľko storočí pred *zlatým vekom ľudstva* a súčasne bol synom a kráľom Atén; chrám Erechtea bol postavený na základoch pôvodnej stavby a stal sa miestom, v ktorom sa mali stretávať dejiny smrteľníkov a božstiev; horná časť chrámu bola zasvätená Aténe a v nižšej časti sa nachádzali oltáre Dia a Poseidona, bohov, ktorí sa kedysi stretli v boji s Aténou o vládu nad mestom a v ktorom Aténa vyhrala o jeden ženský hlas; majestátny vstup do Erechteionu chránil kameň, o ktorom sa verilo, že doňho *trojzubcom* uderil *Poseidon* (Poseidon podľa povesti úderom do skaly dal Aténam vodu); počas veľkých sviatkov boli v Erechteionu obetované stovky zvierat a ich krv voľne stekala z oltárov po dlážke; v najposvätejšej svätyni Erechteionu sa nachádzala socha Atény - *palladium*, počas panathénai obliekaná do *pepla* (pozri *Athéna Peplos*); socha bola z *olivového* dreva; bola tak stará, že Aténčania nevedeli, odkiaľ pochádza a verili, že spadla z neba

(Aténa ju mala sama zhodiť z *Olympu*); najvýznamnejším rysom Erechteionu je skupina *karyadíd* podopierajúcich strechu chrámu; podľa mýtov boli Karyatídy Grékmi zotročené kňazky z mesta Kárie, ktoré ako jediné sa pridalo v grécko-perzskej vojne na stranu Peržanov; za trest skameneli a teraz v podobe kamenných sôch musia stále hľadiť k Parthenonu, oslavujúcemu bohyňu Aténu; karyatídy z Erechteionu sa pripisujú sochárovi Alkmeiovi, ale zreteľne vidieť vedúcu Feidiovu ruku; hlavnou Feidiovou prácou bola výzdoba vnútornej časti Partheonu; pre Parthenon vytvoril Feidias vytvoril gigantickú sochu Atény (pozri *Athéna Parthenos*), vysokú 11m; odhalené časti tela mala zo slonoviny a na drevenej kostre zlaté brnenie ťažké 40-44 talentov (pozri *chryzelefantína*), ktoré sa dalo odnímať a prevažovať; dnes by hodnota tohto brnenia bola asi 376 mil. korún; socha sa nedochovala a približnú predstavu o tom, ako vyzerala dáva jej zmenšená a nekvalitná kópia zvaná *Aténa z Varvakeia*; Parthenon je chrámom s najbohatšou sochárskou výzdobou, obsahuje viac, ako bolo vytvorené v celom gréckom antickom umení (?); sochy neboli iba ozdobami chrámu, ale sú súčasne ilustráciou gréckych dejín; ako jedno z najkrajších diel Parthenonu je *Panathénaiský sprievod*, ktorý navrhol a sčasti aj vytvoril Feidias; nachádza sa pozdĺž všetkých štyroch strán chrámu vo výške 98cm a meria 158cm; na severnej a južnej strane vlysu sú sprievody jazdcov, ktorá bola Periklovou pýchou, lebo Perikles bol súčasne veliteľom aténskej kavalérie; keď ju na počiatku svojej vlády preberal, mala iba 300 jazdcov; na konci jeho vlády mala 3 tis. jazdcov; Feidias sa snažil zachytiť rytmus jazdy a prirodzenú dôstojnosť kavalérie, rozčlenenú do 10 kmeňových jednotiek; zvyšky vlysu panathénaiského sprievodu sa dnes nachádzajú v *British Muezum*; východný *frontón* (štítový vlys) zobrazoval zrodenie Atény; dnes sa zachovali jeho zvyšky; v jeho ľavom bočnom trojuholníku voz slnečného boha *Hélia* stúpa po oblohe a na náprotivnom trojuholníku klesá voz bohyne Mesiaca *Seléné*, Heliovej sestry; všetky štyri múry Parthenonu približujú kľúčové momenty gréckych dejín; nad stĺpmi sa nachádza 92 *metop*, zobrazujúcich boj *kentaurov* s ľuďmi; *frontóny* a jednotlivé vlysy pripomínajú oddanosť Atény a vojenskú silu, ktorou bohyňa mesto obdarila; mytologické výjavy majú pripomenúť Grékom ich barbarskú minulosť, od ktorej boli oslobodení; úžasná bola rýchlosť, s akou postupovali stavebné a sochárske práce na výstavbe Parthenonu, rovnako ako celej Akropoly; súčasníkom sa zdalo, že práca bude trvať celé generácie, ale stačila na to Periklova vláda, hoci skutočné slávne dni Periklovej vlády trvali pomerne krátko a stavba nebola celkom dokončená; po 20 rokoch sa dostali Atény 430 pr.Kr. do vojny so *Spartou*; vojna sa prehĺbila a o päť rokov neskôršie zomrel Perikles na *mor*; 404 pr.Kr. Spartania premohli Aténčanov a mesto stratilo svoje postavenie metropoly gréckych mestských štátov; neskôršie Rimania ovládli Grécko a z Akropolis urobili pamiatku ľudskej dokonalosti; s postupujúcim časom okolo 3-4.st. prišlo *obrazoborectvo* kresťanov, ktorí *pohanské* sochy znesvätili, poškodili (pozri *torzo*) a Parthenon premenili na kresťanský kostol; rovnako postupovali Turci v období expandujúcej *osmanskej ríše* (15.3-16.st.); keď ovládli Grécko z Parthenonu spravili *mešitu* a postavili pri nej *minaret*; Erechteion bol premenený na *hárem* a tvár karyatíd boli zničené; počas bitky s Benátčanmi roku 1687 turecký veliteľ uskladnil v Parthenonu všetko strelivo svojej armády; keď benátsky veliteľ Francisco Morisi obrátil kanón proti tomuto „skladisku“ streliva, stavba dostala 800 priamych zásahov, až kým sa nevznietil strelný prach a celá budova sa takmer nerozsypala; nasledovali ďalšie dve storočia drancovania pamiatok a stavebného materiálu; rozhádzané mramorové kusy boli dokonca drvené na *cement*; až *empír* z počiatku 19.st. sa opäť začal zaujímať o klasické ideály *antiky*; turisti z radov šľachty navštevovali Akropolu a začali miznúť ďalšie umelecké diela, ktoré si návštevníci brali „na pamiatku“; roku 1801 Turci udelili anglickému lordovi Elginovi, vyslancovi v osmanskej ríši, povolenie, aby „zachránil“ umelecké diela z Akropoly a vybral si podľa svojho uváženia; Elgin toho využil a okrem jeho osobnej zbierky si britský parlament odkúpil 12 štítových sôch, 15 *metop*, veľkú čas panathénaiského vlysu a jednu karyatídu (pozri *Elginove mramory*); veľvyslanec a archeológ Elgin dal nemilosrdne odrezávať pílamí sochy a reliéfy; o sto rokov neskôršie, roku 1902 archeológovia dostali nápad, ako predísť rozpadávaniu mramorových blokov; začali vymieňať antické kovové svorky, ktoré držali mramorové bloky, za nové; nemali ani len tušenie o dokonalosti práce antických remeselníkov spracovávajúcich kov; Gréci tieto svorky kovali z dvoch rôznych typov železa a ešte ich pokryli vrstvou ocele; nové železné svorky rýchlo zhrdzaveli a mramorové bloky sa skutočne začali rozpadávať; dnes sú tieto svorky vymieňané za titánové a archeológovia si od nich sľubujú, že v prípade silnejšieho zemetrasenia sa prvé rozlomí svorky; dodnes sa zachovalo 70 tis. kusov mramorových fragmentov, ktoré čakajú na usadenie na pôvodné miesto; nedochované kusy sú prácne vyhotovené zo sadry a podľa nich sú vytesávané kópie z mramoru; najstrašnejším a zatiaľ neporaziteľným nepriateľom Akropoly je kyslý dážď, ktorý reaguje so zásaditým mramorom a pôsobí jeho drvenie; objavili sa rôzne teórie, ako predísť skaze; jednou z nich je nápad pokryť celý okrsk tenkou silikónovou vrstvou; nik však netuší, aké iné účinky by to mohlo spôsobiť

Aténska Akropola (rekonštrukcia)

Leo von Klenze: Rekonštrukcia aténskej Akropoly

Rekonštrukcia aténskej Akropoly

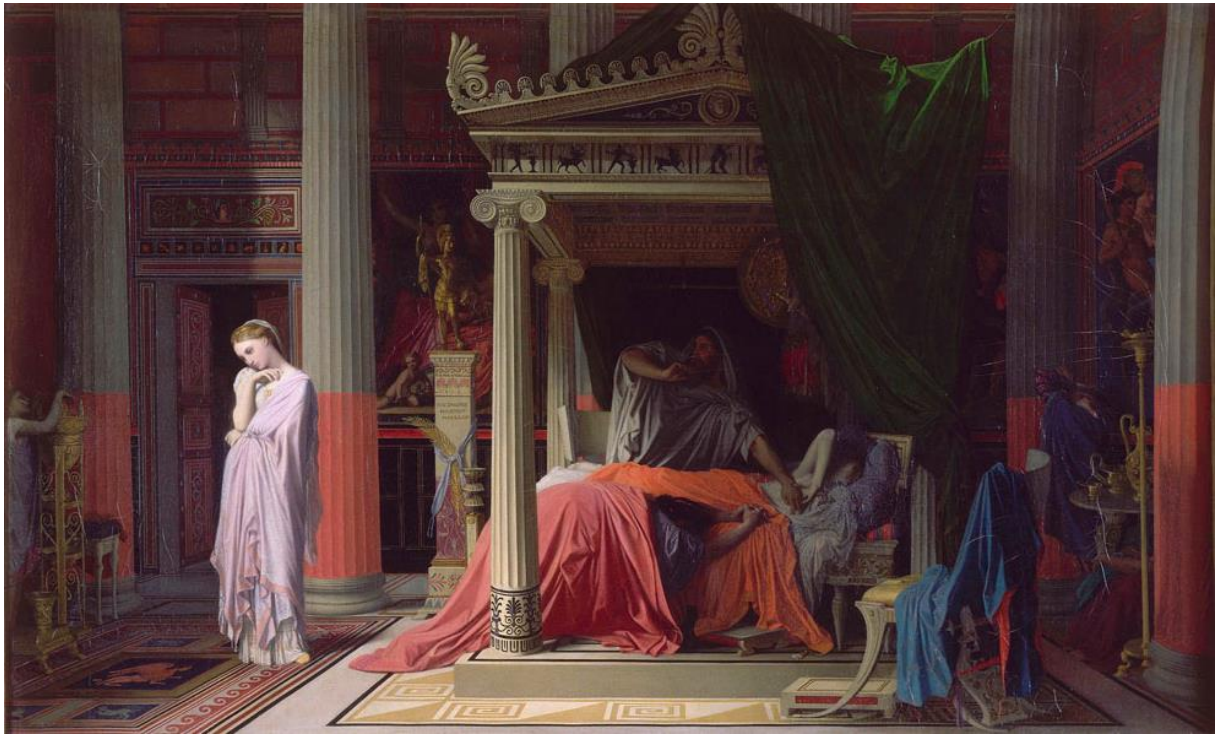
Aténska Akropola na fotografii z r. 1893

akrostich - gréc. ακρόστιχον/akrostichon

Beliana: 1.antická báseň, v ktorej prvé alebo posledné písmeno veršov vytvára nové slovo alebo vetu; akrostichon ovplyvnil vznik *chronogramov*; rozšírený ešte v 14.st.; pozri *ichtys*
2.peňažná renta, ktorú platili roľníci z byzantských dŕžav na Peloponéze (tzv. *morejský despotát*) v období nadvlády západoeurópskych feudálov (1204-1261), účastníkov *4.križiackej výpravy*

akrotéria - z gréc. ακροτεριον/akrotérion – „vrchol, okraj, temeno“

-zakončujúci plastický útvar alebo priamo *architektonická plastika* ako ozdoba na vrchole stavby v tvare *palmety* alebo *zvieracích* a *ľudských postáv* z kameňa (pozri grécka *sfiga*, *akant*), *terakoty* aj kovu; časté v *antike*, *renesancii*, *klasicizme*; pozri *architektonický článok*

J.-A.-D. Ingres: Antiochus a Stratonice (1840)

akroteria angularia - *náročná akrotéria*

akroteria mediana - *akrotéria na vrchole štítu*

akrotéria náročná - *akrotéria angularia*

akryl - pozri *akrylová živica*

akrylová farba - moderná syntetická farba vyvinutá okolo 1960 (pigment zmiešaný s akrylovou živcou), blízka vlastnosťami aj použitím *farbám olejovým*; jej prednosťou je rýchle zasychanie a riediteľnosť vodou, dobré spájanie viacerých vrstiev, značná svetlosť, možnosť *malby transparentnej* aj *pastóznej* (pozri *cachetage*); výrazové možnosti akrylových farieb, ich svetlosť využil v čase ich nástupu na trh maliarsky smer: *hard-edge*; pozri *médium pre akrylové farby*, *gel pre zvýšenie hustoty*, *médium tvoriace dúhový efekt*, *modelovacia pasta*, *farby chroma*; *litopon*; *Warlukurlangu umelci*

základné farby: *kadmium červené*
červeň permanentná
oker svetlý
kadmium žlté svetlé
modrá fialocyaninová
modrá ultramarínová
umbra pálená
bieloba titánová

M. Ormandík: Judáš (akryl)

I. Pavle: Muž s líškou (akryl, olej, 2004)

D. Napangardi: Mina. Mina sen (akryl na plátne)

akrylová živica - *živica* prírodného pôvodu (z propenovej kyseliny), t.j. vyrobená z nafty; ale aj živica syntetického pôvodu; pozri *alkydová živica*

akrylový šeps - *šeps akrylový*

aksamiet - *hodvábný zamat*, s osnovou z *hodvábanej*, *bavlnenej* alebo *vlnenej* priadze; pozri *plyš*; *móda*; *textília*

akštn - *www*: historický termín pre *jantár*